

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

МОМОНТ ТЕТЯНА ВАСИЛІВНА

УДК:657.01(075.8)338.48 (043.3)

**МЕТОДИКА ТА ОРГАНІЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УМОВАХ
ДИВЕРСИФІКАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ТУРИСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ**

Спеціальність 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Житомир – 2016

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Житомирському державному технологічному університеті Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат економічних наук, доцент
Саух Ірина Василівна,
Житомирська філія Приватного вищого навчального закладу «Київський інститут бізнесу та технологій» ТОВ,
директор

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, доцент
Височан Олег Степанович,
Національний університет «Львівська політехніка»,
доцент кафедри обліку та аналізу

кандидат економічних наук, доцент
Проконова Олена Миколаївна,
Київський національний торговельно-економічний університет,
доцент кафедри бухгалтерського обліку

Захист відбудеться “27” квітня 2016 р. о 14⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 14.052.01 у Житомирському державному технологічному університеті за адресою: 10005, м. Житомир, вул. Черняховського, 103, ауд. 233.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Житомирського державного технологічного університету за адресою: 10005, м. Житомир, вул. Черняховського, 103.

Автореферат розісланий “26” березня 2016 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради, д.е.н., проф.

О.А. Лаговська

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Як світова економічна система, так і національна економіка України представлена великою кількістю сфер діяльності, до яких належить і туристична. З економічної точки зору становлення та розвиток туристичної індустрії, розширення ринку туристичних послуг та еволюція видів туристичної діяльності, відповідно, сприяють підвищенню життєвого рівня населення; збереженню та відтворенню етнокультурної спадщини; розвитку супутніх сфер діяльності.

У зв'язку з подіями 2013-2015 років, сучасна туристична система чутливо відреагувала на зміни в політичній ситуації країни та анексію частини територій України. Так, відповідно до даних Державної служби статистики України¹ мережа суб'єктів туристичної діяльності України – юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців – у 2014 р. становила 3885 одиниць, що менше порівняно з 2013 р. на 31,7 %, тоді як за попередні роки спостерігалась позитивна динаміка в збільшенні їх чисельності. При цьому спостерігалось значне скорочення частки доходів від здійснення туристичної діяльності у ВВП: дохід від надання туристичних послуг (без обов'язкових платежів) у 2014 р. склав 5566644,50 тис. грн., що є меншим на 14,3 % порівняно з 2013 р., та на 20,4 % порівняно з 2012 р.

Негативна динаміка зовнішнього середовища підприємств зазначеної сфери, що обумовлює зниження темпів розвитку, спонукає до пошуків можливих заходів щодо стабілізації їх місця на ринку, одним з яких виступає диверсифікація діяльності, що, в свою чергу, потребує застосування та розробки нових підходів до управління господарською діяльністю та організації її обліку.

В процесі дослідження туристичної індустрії як виду економічної діяльності особливо актуальними постають питання пошуку відмінних особливостей функціонування підприємств туристичної сфери, що потребують вирішення. Так, дослідженнями діяльності туристичних підприємств та формування ними моделі організації бухгалтерського обліку зокрема, займались такі науковці, як: Балашова Р.І., Богданова Ж.А., Височан О.С., Прокопова (Гончаренко) О.М., Данканич Т.В., Любіцева О.О., Мальська М.П., Осадча Т.С., Пожарицька І.М., Саух І.В., Сметанко О.В., Худо В.В., Школа І.В. та інші.

В працях зазначених вчених приділено увагу дослідженням поняття структури туристичної індустрії, надано характеристику суб'єктам туристичної індустрії, класифіковано їх діяльність, здійснено розподіл за виконуваними функціями на ринку туристичних послуг, визначено та уточнено понятійно-категоріальний апарат притаманний туристичній індустрії, однак питання здійснення ними процесу організації обліку саме в умовах диверсифікації своєї діяльності вимагають більш глибокого дослідження і узагальнення.

Вищенаведене підтверджує актуальність досліджуваної проблематики організаційно-методичного забезпечення бухгалтерського обліку на туристичних підприємствах в умовах диверсифікації діяльності як з теоретичних, так і прикладних позицій. Її вирішення дозволить покращити існуюче методичне

---

¹ Державна служба статистики. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

забезпечення процесів розробки та реалізації стратегії диверсифікації, підвищити ефективність управлінських рішень, які приймаються в цьому напрямі.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана відповідно до плану науково-дослідницьких робіт Житомирського державного технологічного університету за темою № 393 «Методика та організація бухгалтерського обліку в умовах диверсифікації діяльності суб'єктів туристичної індустрії» (номер державної реєстрації 0114U004253). У межах наукової теми автором виконані дослідження, пов'язані з теоретичним обґрунтуванням та удосконаленням організації й методики бухгалтерського обліку на підприємствах туристичної сфери.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є обґрунтування теоретичних положень і розробка практичних рекомендацій з удосконалення бухгалтерського обліку діяльності суб'єктів туристичної індустрії в умовах її диверсифікації. Відповідно до мети роботи поставлено такі завдання:

- охарактеризувати діяльність суб'єктів туристичної індустрії та виділити особливості ведення та організації бухгалтерського обліку, обумовлені диверсифікацією їх діяльності;

- уточнити сутність диверсифікації та визначити її види з метою достовірного і повного облікового відображення операцій, які відбуваються в ході даного процесу на туристичних підприємствах;

- обґрунтувати теоретичні підходи до побудови організаційно-економічного механізму диверсифікації діяльності суб'єктів господарювання та його впливу на методологію бухгалтерського обліку;

- описати теоретичні положення та розробити практичні рекомендації з удосконалення процесу організації бухгалтерського обліку туристичних підприємств в умовах диверсифікації їх діяльності;

- переглянути елементи облікової політики з метою виявлення тих, що відповідають умовам диверсифікації діяльності;

- визначити напрями удосконалення методичного забезпечення бухгалтерського обліку діяльності на туристичному ринку;

- сформулювати систему показників внутрішньої звітності для відображення результатів диверсифікації діяльності підприємств туристичної індустрії;

- охарактеризувати напрями удосконалення аналітичного забезпечення процесів диверсифікації діяльності суб'єктів туристичної сфери з урахуванням управлінських потреб.

Об'єктом дослідження є процес організації та ведення бухгалтерського обліку підприємствами сфери туризму в умовах застосування процесу диверсифікації діяльності суб'єктів туристичної індустрії з метою стабілізації їх конкурентоздатності.

Предметом дослідження є комплекс теоретичних, методичних та практичних положень бухгалтерського обліку суб'єктів туристичної індустрії в умовах диверсифікації.

Методи дослідження. У ході дослідження використано загальнонаукові та спеціальні методи пізнання явищ і процесів. Методологічний апарат дослідження складають загальнонаукові методи, які поділяються на: теоретичні,

експериментальні та теоретико-емпіричні. Серед теоретичних методів використано: метод ідеалізації, що дозволив узагальнити розроблені в процесі дослідження пропозиції щодо здійснення облікового процесу (створення ідеалізованої моделі бухгалтерського обліку для підприємств індустрії туризму); метод формалізації – оптимізувати процес організації обліку на підприємствах туристичної індустрії з використанням графічних та схематичних моделей електронного документообігу; методи теоретичного узагальнення, групування, порівняння та історичний метод використано для аналізу існуючих підходів щодо здійснення процесу бухгалтерського обліку. Серед експериментальних методів дослідження використано: метод порівняння, який дозволив виявити особливості ведення та організації обліку в умовах диверсифікації діяльності підприємств; метод моделювання. В якості спеціальних методів дослідження застосовувалися статистичні методи дослідження економічної кон'юнктури.

Інформаційною базою дослідження є матеріали підприємств туристичної сфери щодо стану господарської діяльності та особливостей здійснення бухгалтерського обліку; чинні нормативно-правові та організаційно-методичні положення щодо організації бухгалтерського обліку; інформаційні бюлетені статистичних органів; періодичні видання вітчизняних і міжнародних організацій; інтернет-ресурси; наукові джерела (монографії, наукові статті, матеріали науково-практичних конференцій, доповіді вітчизняних і зарубіжних вчених з проблем організації бухгалтерського обліку).

Наукова новизна одержаних результатів полягає у формуванні теоретико-практичних засад здійснення процесу організації та ведення бухгалтерського обліку підприємствами туристичної індустрії. Найсуттєвішими теоретичними і практичними результатами, яким характерна наукова новизна є такі:

удосконалено:

- організаційні положення бухгалтерського обліку у суб'єктів туристичної індустрії, які впроваджують диверсифікаційну стратегію розвитку, в частині розробленої структури Програми диверсифікації діяльності туристичного підприємства із зазначенням оперативних та стратегічних заходів організації обліку, що дозволило мінімізувати витрати на диверсифікацію;

- методичне забезпечення облікового відображення операцій з туристичними продуктами в умовах диверсифікації діяльності суб'єктів туристичної індустрії (впровадження нових туристичних продуктів, понесення додаткових витрат, формування доходів від нових видів діяльності) в частині розвитку застосування елементів методу бухгалтерського обліку (рахунки, подвійний запис, документування), що стало основою для оцінки ефективності процесу диверсифікації;

- обліково-інформаційне забезпечення диверсифікації діяльності суб'єктів туристичної індустрії в частині представлення інформації відповідно до потреб управлінського персоналу у внутрішній звітності (ДТД 1 «Звіт про фінансові результати для цілей управління», ДТД 2 «Звіт про джерела надходження грошових коштів та шляхи їх витрачання», ДТД 3 «Звіт про склад операційних витрат», ДТД 4 «Звіт про доходи та витрати туристичного підприємства» та ДТД 5 «Звіт про

туристичний продукт за фазами життєвого циклу)), що дозволило підвищити ефективність прийнятих в даному напрямі управлінських рішень;

дістало подальший розвиток:

- обґрунтування наслідків стратегії диверсифікаційного розвитку туристичного підприємства залежно від обраного напрямку концентрації управління (туристичний продукт, територія, технологія здійснення діяльності) для організації та методики бухгалтерського обліку (в частині змін структури бухгалтерської служби, організації її роботи, форм забезпечення інформаційних потреб керівництва);

- понятійний апарат бухгалтерського обліку в сфері туристичної діяльності (в частині уточнення понять «туристична послуга» та «туристичний продукт»), що надало можливість виділити характерні особливості функціонування підприємств сфери туризму в умовах диверсифікації діяльності для цілей їх подальшого врахування в господарській діяльності та бухгалтерському обліку;

- теоретичні основи диверсифікації діяльності (уточнено поняття «диверсифікація»; визначено очікуваний результат диверсифікації діяльності туристичного підприємства; запропоновано класифікацію диверсифікаційних процесів), що сприяло усуненню неконвенційності облікового понятійно-категоріального апарату та стало основою для окреслення інформаційних потреб керівництва;

- уточнення змісту елементів облікової політики в розрізі організаційної, методичної та технологічної складових, визначення або зміна яких обумовлена вибором туристичним підприємством диверсифікаційної стратегії розвитку, що сприяє належній організації бухгалтерського обліку у суб'єктів туристичної індустрії;

- методичне забезпечення економічного аналізу процесу диверсифікації діяльності суб'єктів туристичної індустрії в частині оцінки потенціалу (в розрізі ресурсів) та ефективності (в екологічній, економічній, соціальній сферах) диверсифікації, розрахунок якої дозволив ідентифікувати заходи для оптимізації даного процесу.

Практичне значення одержаних результатів полягає у використанні розроблених рекомендацій з удосконалення методики та організації облікового процесу в господарській діяльності підприємств, що функціонують на ринку туристичних послуг. Основні теоретичні, організаційні та методичні положення дисертації доведено до рівня практичного застосування суб'єктами господарювання наступним чином:

- прийняті в розробку рекомендації щодо наповнення програмного продукту, пристосованого саме для обліку діяльності підприємств туристичної сфери в умовах здійснення ними диверсифікації діяльності, в т.ч. побудованого на основі хмарних технологій (ТОВ «Ігнайт Україна», довідка № 1230/1 від 07 листопада 2015 р.);

- впроваджені форми управлінської звітності («Звіт про фінансові результати для цілей управління», «Звіт про джерела надходження грошових коштів та шляхи їх витрачання», «Звіт про склад операційних витрат», «Звіт про доходи та витрати туристичного підприємства») (Туристичний оператор ТОВ «Бюро подорожей та екскурсій «Навколо світу», довідка № 1 від 05 січня 2015 р.);

- застосовано підходи до організації обліку в умовах диверсифікації діяльності, зокрема щодо доходів та витрат на основі фасетної моделі (Туристичний оператор

Універсал-тур ПП «Універсал-Сервіс», довідка № 21 від 01 липня 2015 р.; Туристична агенція «Світ Тревел», довідка № 2/09 від 07 вересня 2015 р).

Представлені в дисертації пропозиції були включені до навчальних програм з дисциплін «Бухгалтерський облік», «Фінансовий облік», «Організація обліку», «Звітність підприємств», «Управлінський облік». Використання їх в навчальному процесі виявилось обґрунтованим та ефективним і сприяло підвищенню якості підготовки кадрів (Житомирська філія Приватного вищого навчального закладу «Київський інститут бізнесу та технологій» ТОВ, довідка № 1/12 від 12 грудня 2014 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаним, завершеним науковим дослідженням. Наукові розробки, висновки та рекомендації, що містяться в роботі та виносяться на захист, одержані автором особисто. В науково-дослідній роботі використані лише ті ідеї та положення, які є результатом особистої роботи здобувача.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертації доповідалися, обговорювалися та одержали позитивну оцінку на 19-ти міжнародних і всеукраїнських наукових і науково-практичних конференціях, що відображено в публікаціях [10-28].

Публікації. Основні положення дисертації викладено у 32 наукових працях загальним обсягом 14,33 друк. арк. (особисто автору належить 14,33 друк. арк.), у тому числі 1 стаття у науковому періодичному виданні іншої держави, 8 статей у фахових виданнях України, з яких 1 в електронному фаховому виданні; 19 тез доповідей на конференціях; 4 інші публікації (статті в електронних фахових виданнях). Публікації повною мірою відображають основні результати дослідження.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Основний зміст дисертаційної роботи викладено на 192 сторінках друкованого тексту. Дисертація містить 22 таблиці на 16 сторінках (з яких 6 таблиць розміщені на 7 сторінках) і 19 рисунків на 12 сторінках (з яких 4 рисунки розміщені на 4 сторінках), 11 додатків, розміщених на 44 сторінках. Список використаних джерел нараховує 217 найменувань і розміщений на 28 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, відображено зв'язок теми з науковими планами і темами, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, надано характеристику інформаційної бази та методів дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, вказано характер апробації результатів дослідження, особистий внесок здобувача.

У першому розділі «**Теоретичні засади обліку діяльності суб'єктів туристичної індустрії України**» розкрито особливості ведення обліку туристичних підприємств, економічну сутність процесу диверсифікації, визначені їх види з метою удосконалення організаційного та методичного забезпечення бухгалтерського обліку на підприємствах туристичної сфери.

Відсутність єдності щодо основних понять в сфері діяльності туристичних підприємств перешкоджає визначенню особливостей щодо організації та ведення обліку на таких підприємствах і ускладнює внесення пропозицій щодо їх

покращення. З метою вирішення даного питання узагальнено підходи та наведено власні визначення щодо трактування таких понять, як «туристична послуга» та «туристичний продукт», встановлено, що: 1) туристичний продукт є більш широким поняттям, ніж туристична послуга; 2) туристична послуга споживається тільки за місцем виробництва. Визначені особливості туристичного продукту та послуги дозволили обґрунтувати притаманні туристичній індустрії специфічні риси та виявлені на їх основі особливості в обліковому відображенні туристичної діяльності.

Встановлено, що на сучасному етапі розвитку туристична індустрія перебуває в стадії глибокої кризи, що спричинено політичними та економічними процесами, які відбуваються в країні. Саме тому діяльність суб'єктів туристичної діяльності характеризується ще однією основною рисою – це використання методів диверсифікації.

Відсутність єдиного визначення поняття «диверсифікація» перешкоджає чіткому розумінню послідовності здійснення даного процесу, а відповідно і достовірному та повному обліковому відображенню господарської діяльності в таких умовах на туристичних підприємствах. На основі аналізу сучасних концепцій диверсифікації визначено, що її слід розглядати як засіб підвищення ефективності діяльності підприємства, тобто встановлення і зміцнення довгострокової позиції підприємства на ринку, підтримки конкурентоздатності, при цьому одночасно диверсифікацію можна вважати своєрідним видом стратегії, спрямованої на розширення сфер діяльності на ринку нових продуктів, виготовлення яких не пов'язане з основним виробництвом товарів, робіт та послуг, та збільшення асортименту товарів, робіт та послуг, що надаються суб'єктом господарювання.

Наявність протиріч у поглядах науковців щодо класифікації диверсифікації перешкоджає належній організації здійснення та документального оформлення даного процесу. В основу класифікації диверсифікації діяльності покладено ознаки, які визначають особливості організаційно-методичного забезпечення діяльності туристичних підприємств. Запропоновано здійснювати класифікацію диверсифікаційних процесів за наступними ознаками: напрями (концентрична, вертикальна, горизонтальна та корпоративна), методи (зовнішня, внутрішня) та мета (оперативна, стратегічна). Наведені класифікаційні ознаки дозволяють врахувати особливості процесу диверсифікації суб'єктів туристичної індустрії.

Туристичні підприємства, які вибрали диверсифікацію як стратегічний напрям здійснення своєї діяльності, повинні вносити значні коригування до процесу її організації. Зміни можуть стосуватися як організаційної структури всього туристичного підприємства, його структурних одиниць, так і процесів створення інформаційних потоків на туристичному підприємстві. В рамках нашого дослідження ці зміни розкриваємо щодо структури бухгалтерської служби, організації її роботи, форм забезпечення інформаційних потреб керівництва (рис. 1).

Такий підхід до теоретичних основ диверсифікації діяльності дозволяє визначити напрями удосконалення організаційно-методичних положень бухгалтерського обліку та аналізу діяльності суб'єктів туристичної індустрії в умовах диверсифікації.

У другому розділі «**Організація та методика бухгалтерського обліку на підприємствах туристичної сфери в умовах диверсифікації їх діяльності**»

визначено особливості організації бухгалтерського обліку та формування облікової політики на підприємствах сфери туризму в умовах диверсифікації їх діяльності, а також удосконалено методичний підхід до облікового забезпечення операцій з формування нових туристичних продуктів та інших заходів, передбачених стратегією диверсифікаційного розвитку.

Рис. 1. Вплив диверсифікаційної стратегії діяльності підприємства на організацію та методику бухгалтерського обліку

Сучасні процеси диверсифікації діяльності туристичних підприємств носять складний і неоднозначний характер, що вимагає приділення особливої уваги їх організації та оцінці результатів. Обов'язковою умовою забезпечення дієвості диверсифікації в існуючій ситуації в країні є дотримання чітких етапів організації, до складу яких віднесено: 1) аналітичний блок (аналіз сучасних методів оцінки ефективності диверсифікації діяльності туристичного підприємства; розробка методики оцінки економічних наслідків диверсифікації діяльності туристичного підприємства); 2) організаційний блок (формування механізму диверсифікації діяльності туристичного підприємства; визначення пріоритетних напрямів диверсифікації діяльності туристичного підприємства; формування системи результативних показників; розробка практичних рекомендацій і пропозицій щодо здійснення диверсифікації діяльності туристичного підприємства; ухвалення управлінських рішень).

Рекомендована до застосування підприємствами туристичної сфери Програма диверсифікації діяльності туристичного підприємства. Обґрунтовано необхідність виділення окремого розділу «Організація обліку», що обумовлено потребою розкриття інформаційних запитів керівництва та іншого управлінського персоналу щодо

проходження процесу диверсифікації. В наведеному розділі заходи, які реалізуються в сфері бухгалтерського обліку як основного інформаційного джерела про результати діяльності туристичного підприємства, доцільно представити у вигляді оперативних та стратегічних. Оперативні заходи щодо організації обліку можуть передбачати зміну підходів до організації аналітичного обліку доходів та витрат діяльності, які виникають; розробку внутрішньої звітності, що враховує інформаційні потреби управлінського персоналу в період здійснення диверсифікації діяльності. До складу заходів щодо організації обліку стратегічного характеру слід віднести ті, впровадження яких передбачає понесення значних сум грошових витрат та/або реалізація яких є довготривалою та може охоплювати значний часовий проміжок.

Впровадження значної частини цих заходів в умовах диверсифікаційної стратегії розвитку вимагає перегляду Наказу про облікову політику та внесення відповідних коректив для того, щоб отримати максимальний ефект від її реалізації в частині забезпечення формування інформації для потреб управління. Визначено склад елементів облікової політики туроператора в умовах диверсифікації його діяльності в розрізі складових: 1) організаційна (вибір форми організації обліку); 2) методична (порядок віднесення витрат, пов'язаних з диверсифікацією діяльності; порядок розподілу загальновиробничих витрат між об'єктами обліку витрат); 3) технологічна (вибір форми ведення обліку; робочий план рахунків; форми внутрішньої звітності).

Враховуючи, що в ході диверсифікації туристичному підприємству слід опиратися в управлінських рішеннях на діловий портфель, в якому всі продукти та послуги слід розмістити відповідно до фаз життєвого циклу (фази впровадження; активної реалізації; спадання) та видів туристичного продукту/послуги, обґрунтовано підходи до організації аналітичного обліку на підприємствах туристичної сфери в умовах диверсифікації. Графічно представлений варіант організації аналітичного обліку доходів та витрат на формування собівартості туристичного продукту в умовах диверсифікації, який побудований на основі фасетної моделі інтерпретації аналітичних рахунків. Пропонуємо використовувати чотири фасета першого рівня (Ф1 «Диверсифікація», Ф2 «Продукт/послуга», Ф3 «Фаза життєвого циклу», Ф4 «Шляхи реалізації»).

Для отримання детальної інформації щодо фактично понесених витрат на формування собівартості туристичного продукту доцільно також виділяти інформацію щодо груп витрат: 1) витрати з придбання прав на послуги сторонніх організацій, використовуваних при виробництві туристичного продукту; 2) витрати, пов'язані з діяльністю виробничого персоналу; 3) витрати підрозділів туристичного підприємства, що беруть участь у виробництві туристичного продукту; 4) накладні витрати. Всі ці витрати формують собівартість туристичного продукту, тому наведені групи доцільно покласти в основу калькуляції туристичного продукту в умовах диверсифікації, що здійснено у запропонованій Картці обліку витрат на новий туристичний продукт.

Диверсифікація передбачає реалізацію різноманітних напрямів нових видів туристичних послуг, з чим пов'язана значна кількість проблемних питань у туроператора. На основі досліджень діяльності туристичних підприємств Житомирської області, визначено наявність проблемних питань облікового відображення реалізації проектів в сфері еко-туризму, який останнім часом набуває

значної популярності. Дослідження особливостей реалізації еко-будівельного туру дозволило обґрунтувати методику облікового відображення розробки та впровадження даного туристичного продукту (табл. 2).

Таблиця 2

Запропонований порядок відображення операцій з розробки та впровадження нового туристичного продукту – еко-будівельного туру в обліку туроператора*

№ з/п	Зміст операції	Бухгалтерський облік	
		Дебет	Кредит
<i>Розробка еко-будівельного туру</i>			
1.	Нараховано заробітну плату працівнику, який займається розробкою еко-будівельного туру	39/ф ₁	661
2.	Відображено ЄСВ	39/ф ₁	651
<i>Варіант 1. Орендовано земельну ділянку</i>			
3.	Нараховано оплату за оренду землі	92	685
4.	Перераховано орендну плату	685	311
5.	Відображено у складі орендованих необоротних активів	01	-
<i>Варіант 2. Придбано земельну ділянку</i>			
6.	Придбано земельну ділянку за договором купівлі-продажу	101	685
		685	311
<i>Отримання дозвільної документації на будівельні роботи</i>			
7.	Перераховано грошові кошти за ліцензію на будівництво	685	311
8.	Віднесено до витрат майбутніх періодів вартість ліцензії	39	685
9.	Віднесено на витрати вартість ліцензії щомісячно	92	39
<i>Розробка проектно-кошторисної документації та підготовка до процесу реалізації туру</i>			
10.	Перераховано за проектно-кошторисну документацію	685	311
11.	Отримано документацію та відображено у складі витрат на капітальне будівництво	151	685
12.	Підготовлено та облаштовано територію, зведено фундамент підрядним способом	631	311
		151	631
<i>Реалізація еко-будівельного туру</i>			
13.	Отримано передоплату за еко-будівельний тур	311	681
14.	Відображені гарантії, отримані від туриста щодо участі в будівництві еко-будинку	06	-
15.	Оплачені послуги з перевезення туристів	371	311
		23/ф ₁	371
16.	Списано придбані матеріали для будівництва еко-будинків	39/ф ₄	201
17.	Оплачено послуги за проживання туристів*	371	311
		23/ф ₁	371
18.	Нараховано амортизацію за використання еко-будинків в еко-будівельному турі**	23/ф ₁	131
19.	Відображено дохід від реалізації еко-будівельного туру	361	703/ф ₁
20.	Проведено взаємозалік заборгованості	681	361
21.	Відкориговано вартість еко-будівельного туру за умови відмови участі туриста в будівництві****	311	703/ф ₁
22.	Списано гарантії, отримані від туриста щодо участі в будівництві еко-будинку, за умови їх виконання або ж коригування доходу від реалізації у випадку відмови туриста від виконання своїх зобов'язань	-	06
23.	Списано собівартість наданого еко-будівельного туру	903	23/ф ₁
24.	Відображені виконані роботи з будівництва після завершення еко-будівельного туру в складі капітальних інвестицій (за результатами виконаного одного еко-будівельного туру)	151	39/ф ₁
25.	Введено в експлуатацію еко-будинки (за результатами декількох еко-будівельних турів, внаслідок яких було завершено будівництво)	103	151

Примітка. *В наведених операціях не відображені розрахунки за податками

**За умови, що еко-будівельний тур організовується вперше і еко-будинки для проживання туристів ще не збудовані, або їх кількість недостатня для проживання всіх туристів

***За умови, що еко-будинки збудовані в попередніх еко-турах

****Відображення цих операцій не здійснюється за умови виконання туристом своїх зобов'язань щодо участі у процесі будівництва

Доведено доцільність формування собівартості виготовлення еко-будинку на рахунку 39 «Витрати майбутніх періодів». Після завершення проекту в разі позитивного результату (завершення будівництва еко-будинків) нагромаджені витрати слід списувати на рахунок 15 «Капітальні інвестиції», у разі ж негативного результату – на рахунок 941 «Витрати на дослідження і розробки». Для того, щоб контролювати процес накопичення витрат на формування вартості еко-будівельного туру, запропоновано накопичувати ці витрати за допомогою Картки обліку витрат на новий туристичний продукт.

В умовах диверсифікації туристичні підприємства можуть розпочинати здійснення діяльності, відмінної від основної, надавати додаткові та супутні послуги. Доведено, що накопичувати інформацію про витрати, які будуть понесені в ході здійснення нової диверсифікаційної діяльності, слід окремо від витрат на формування туристичного продукту. З цією метою запропоновано використання вільного рахунку 29 «Диверсифіковане виробництво». На даному рахунку вважаємо за необхідне накопичувати інформацію про витрати, понесені в ході виробництва продукції, виготовлення якої відбувається відповідно до стратегії диверсифікації туристичного підприємства, проте, яку не можна віднести до туристичного продукту. Відокремлене формування вартості туристичного продукту та продукції в ході диверсифікації діяльності туристичного підприємства задовільняє інформаційні потреби керівництва та сприяє оперативному формуванню інформації для аналізу ефективності диверсифікації діяльності.

Розроблений методичний підхід до облікового відображення диверсифікаційних процесів враховує особливості реалізації нових туристичних продуктів, забезпечує формування достовірної інформації. Застосування пропозицій в практичній діяльності суб'єктів туристичної індустрії забезпечує отримання максимального ефекту від застосування диверсифікаційної стратегії.

У третьому розділі **«Удосконалення методичного забезпечення бухгалтерського обліку діяльності суб'єктів туристичної індустрії»** обґрунтовано напрями удосконалення форм внутрішньої звітності для підприємств туристичної сфери та окреслено склад показників для оцінки їх діяльності при здійсненні диверсифікаційних процесів.

Враховуючи появу нових продуктів та нових підходів до їх надання в умовах диверсифікації, виникає необхідність оперативного задоволення інформаційних потреб управлінського персоналу, що зробити з існуючих форм фінансової звітності не є можливим.

Аналіз інформаційних запитів користувачів та діючої системи звітності туристичних підприємств дає підстави стверджувати, що внутрішні користувачі звітності туристичних підприємств не мають можливості оперативно отримувати повну та достовірну інформацію щодо основних показників діяльності в умовах диверсифікації. Для туристичної фірми важливо розуміти, на якій фазі перебуває її туристичний продукт, і вчасно вжити заходів для продовження життєвого циклу чи розробки нової пропозиції. В процесі дослідження виявлено, що найбільш детальну характеристику запровадженню диверсифікаційних процесів та визначенню ефекту від їх впровадження дозволяє здійснити управлінська звітність, інформативність якої має найбільший вплив на процеси прийняття управлінських рішень, в

результаті чого виникає необхідність в розробці форм управлінської звітності з відповідними методичними рекомендаціями. Для формування управлінської звітності найбільший інтерес становить аналіз доходів та витрат туристичного підприємства, їх співвідношення та визначення фінансового результату.

Для зазначених цілей нами представлено пакет внутрішньої звітності: ДТД 1 «Звіт про фінансові результати для цілей управління»; ДТД 2 «Звіт про джерела надходження грошових коштів та шляхи їх витрачання»; ДТД 3 «Звіт про склад операційних витрат»; ДТД 4 «Звіт про доходи та витрати туристичного підприємства»; ДТД 5 «Звіт про туристичний продукт за фазами життєвого циклу». Наведені форми внутрішньої звітності забезпечують інформаційні потреби управлінського персоналу туристичного підприємства, а також слугують інформаційними джерелами для здійснення аналізу в умовах диверсифікації діяльності.

Враховуючи важливість диверсифікації діяльності туристичного підприємства для його розвитку, необхідно для покращення показників його діяльності мати можливість оцінки диверсифікаційного потенціалу. Оцінка даного показника для конкретного туристичного підприємства повинна задовольняти таким вимогам, як: врахування операційних можливостей підприємства, врахування потреб ринку та впливу можливої диверсифікації діяльності на результати діяльності підприємства. Обґрунтовано склад показників для оцінки кожної складової диверсифікаційного потенціалу діяльності туристичного підприємства, а також визначено показники, які можуть його характеризувати в конкретний момент (експрес-методика). Конкретний вибір показників для оцінки того чи іншого виду ресурсу диверсифікаційного потенціалу визначається призначеною керівництвом групою з диверсифікації та залежить від обраного її напрямку та методів реалізації.

Позитивний ефект підходів до управління процесами диверсифікації може бути оцінений позитивними наслідками диверсифікації в таких сферах, як економічна, соціальна та екологічна (рис.2).

Рис. 2. Визначення ефективності процесів диверсифікації діяльності туристичного підприємства в різних сферах

Сумарний вплив дозволяє визначити ступінь ефективності диверсифікації діяльності туристичного підприємства.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення наукового завдання, яке полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних положень і розробці практичних рекомендацій з удосконалення організаційного та методичного забезпечення обліку на туристичних підприємствах в умовах

диверсифікації. Основні висновки, що підтверджують результати проведеного дослідження, полягають у такому:

1. Розгалужена мережа суб'єктів туристичної індустрії, відсутність єдності щодо трактування основних понять їх діяльності («туристичний продукт», «туристична послуга») ускладнює управління діяльністю туристичного підприємства в умовах кризи. Проаналізувавши існуючі точки зору та відмінності між зазначеними базовими поняттями, запропоновано під туристичною послугою розуміти комплекс дій суб'єктів туристичної галузі, спрямований на задоволення потреб споживача (туриста), а туристичний продукт визначати як сукупність речових (предметів споживання) і неречових (у формі послуги) споживчих вартостей, необхідних для задоволення потреб туристів, що виникають під час подорожі. Визначені особливості туристичного продукту та послуги дозволили обґрунтувати притаманні туристичній індустрії специфічні риси та виявити на їх основі особливості в обліковому відображенні туристичної діяльності.

2. З метою усунення неконвенційності облікового понятійно-категоріального апарату запропоновано диверсифікацію розглядати як засіб підвищення ефективності діяльності підприємства та вид стратегії, спрямованої на розширення сфер діяльності на ринку нових продуктів, виготовлення яких не пов'язане з основним виробництвом товарів, робіт та послуг, та розширення асортименту товарів, робіт та послуг, що виготовляються суб'єктом господарювання. З метою розширення економічного змісту та визначення можливої форми застосування диверсифікації підприємствами туристичної індустрії систематизовано класифікаційні ознаки диверсифікаційних процесів. В результаті системного аналізу встановлено напрями (концентрична, вертикальна, горизонтальна, корпоративна), методи (зовнішня, внутрішня) та мету (оперативна та стратегічна) диверсифікації, які покладено в основу класифікації даного процесу для використання суб'єктами ринку туристичних послуг.

3. Недостатній рівень дослідження впливу процесів диверсифікації на організацію та методичку бухгалтерського обліку перешкоджає отриманню максимального результату від їх впровадження. З метою вирішення даного питання визначено, що управління диверсифікацією на туристичному підприємстві може концентруватися на продукті, території або технології здійснення діяльності. Туристичні підприємства, які вибрали диверсифікацію як стратегічний напрям здійснення своєї діяльності (з можливим впливом як на всі, так і на частину її складових), повинні вносити значні коригування до процесу її організації. Визначено, що зміни можуть стосуватися як організаційної структури всього туристичного підприємства, його структурних одиниць (зокрема бухгалтерської служби), так і процесів створення інформаційних потоків на туристичному підприємстві (зокрема організації роботи бухгалтерської служби, форм забезпечення інформаційних потреб керівництва). Обґрунтування наведених наслідків дозволило удосконалити методичне та організаційне забезпечення бухгалтерського обліку в умовах диверсифікації діяльності туристичних підприємств.

4. Недосконалість організаційних положень бухгалтерського обліку на туристичних підприємствах в умовах диверсифікації перешкоджає своєчасному задоволенню інформаційних запитів керівництва та іншого управлінського

персоналу щодо проходження процесу диверсифікації. Для вирішення даного питання запропонована структура Програми диверсифікації діяльності туристичного підприємства з виділенням окремого розділу, який розкриває питання організації обліку, а також сформовано перелік заходів (оперативного та стратегічного характеру), які реалізуються в сфері бухгалтерського обліку як основного інформаційного джерела про результати діяльності туристичного підприємства. Наведені пропозиції дозволили забезпечити ефективну організацію облікових дій та сприяли удосконаленню взаємодії між обліковою системою та системою управління туристичним підприємством в умовах диверсифікації його діяльності.

5. Зміна вектору управління в ході диверсифікації вимагає перегляду Наказу про облікову політику та внесення відповідних коректив для того, щоб отримати максимальний ефект від реалізації облікової політики в частині забезпечення формування інформації для потреб управління. Для вирішення даного питання визначено склад елементів облікової політики туроператора в умовах диверсифікації його діяльності. Встановлено, що найбільшого впливу при здійсненні диверсифікації діяльності зазнає технологічна складова облікової політики, яка фактично забезпечує подання інформації у належній формі. Саме тому за умови вибору диверсифікованого шляху розвитку туристичному підприємству необхідно переглянути форму ведення обліку, внести відповідні корективи до робочого плану рахунків (в частині організації аналітичного обліку, насамперед, витрат на формування собівартості туристичного продукту), а також розробити такі форми внутрішньої звітності, які б надавали необхідну інформацію для управління діяльністю туристичного підприємства в умовах диверсифікації.

6. З метою забезпечення можливості отримання облікової інформації про формування собівартості туристичного продукту для цілей аналізу та оцінки ефективності запропоновано новий підхід до організації аналітичного обліку. Він передбачає покладення в основу фасетної моделі інтерпретації аналітичних рахунків та використання чотирьох фасетів першого рівня (Ф1 «Диверсифікація», Ф2 «Продукт/послуга», Ф3 «Фаза життєвого циклу», Ф4 «Шляхи реалізації»). Його впровадження у практику в умовах застосування інформаційно-комп'ютерних технологій дозволить отримати облікову інформацію в будь-яких розрізах, групуваннях та комбінаціях відповідно до інформаційних потреб користувачів.

7. Недостатнє методичне забезпечення бухгалтерського обліку в умовах диверсифікації діяльності туристичних підприємств не дозволяє забезпечити інформаційні потреби користувачів, що обумовило доцільність його удосконалення. Обґрунтовано порядок віднесення витрат в ході розробки та впровадження нового туристичного продукту – еко-будівельного туру – на рахунок 39 «Витрати майбутніх періодів» (собівартість еко-будинку), на аналітичний рахунок 23/ф1 «Додаткове виробництво в умовах диверсифікації» (інші витрати, які понесені в ході реалізації еко-будівельного туру). Запропоновано накопичувати інформацію про виробництво продукції, яка виготовляється відповідно до плану диверсифікації діяльності, але не відноситься до туристичного продукту, на окремому рахунку 29 «Диверсифіковане виробництво». Наведені заходи сприяють задоволенню інформаційних потреб керівництва та оперативному формуванню інформації для аналізу ефективності диверсифікації діяльності.

8. Для забезпечення користувачів інформацією за необхідними розрізами розроблено пакет форм управлінської звітності (ДТД 1 «Звіт про фінансові результати для цілей управління», ДТД 2 «Звіт про джерела надходження грошових коштів та шляхи їх витрачання», ДТД 3 «Звіт про склад операційних витрат», ДТД 4 «Звіт про доходи та витрати туристичного підприємства» та ДТД 5 «Звіт про туристичний продукт за фазами життєвого циклу»). Запропоновані форми управлінської звітності дозволяють проводити внутрішнім користувачам оцінку ефективності новоствореного туристичного продукту, здійснювати облікову реєстрацію даних процесу диверсифікації, що відбувається на туристичному підприємстві і аналізувати доцільність її запровадження; проводити стратегічний аналіз витрат, понесених на розробку та реалізацію новоствореного туристичного продукту, визначити частку в структурі, розрахувати величину складових прибутку туристичного підприємства, оцінити ефект від застосування диверсифікаційних процесів.

9. Відсутність системи аналітичного обґрунтування доцільності реалізації стратегії диверсифікації діяльності на туристичних підприємствах уповільнює процес її застосування, а також перешкоджає оперативній оцінці подальшого дотримання чи відмови від обраного напрямку розвитку. З метою вирішення цієї проблеми запропоновано підхід до оцінки потенціалу диверсифікації діяльності туристичного підприємства, який заснований на розрахунку можливостей підприємства реалізовувати нові туристичні продукти за допомогою наявних операційних ресурсів. Представлено визначення ефективності процесів диверсифікації діяльності туристичного підприємства в різних сферах і доведено, що саме їх сумарний вплив дозволяє визначити ступінь ефективності диверсифікації діяльності туристичного підприємства за умови забезпечення дієвості диверсифікації шляхом дотримання чітких етапів її організації.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Стаття у науковому періодичному виданні іншої держави:

1. Момонт Т.В. Особливості використання методичних підходів до складання звітності підприємствами туристичної індустрії в умовах диверсифікації [Текст] / Т.В. Момонт // УКРАЇНА – БЪЛГАРИЯ – ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ: СЪВРЕМЕННО СЪСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВИ [събиране на научни статии]. – У 3-х т. – Том 3. – Варна – Херсон: Икономически университет-Варна България: Издателство «Наука и икономика», 2014. – С. 93-103 (0,79 друк. арк.).

Статті у наукових фахових виданнях України:

2. Момонт Т.В. Особливості організації бухгалтерського обліку підприємствами туристичної сфери [Текст] / Т.В. Момонт // Вісник Житомирського державного технологічного університету / Серія: Економічні науки. – Житомир: ЖДТУ, 2014. – №1 (67). – С. 34-41 (0,85 друк. арк.).

3. Момонт Т.В. Особливості функціонування туристичної індустрії: характеристика діяльності суб'єктів господарювання для цілей бухгалтерського обліку [Текст] / Т.В. Момонт // Вісник Житомирського державного технологічного університету / Серія: Економічні науки. – Житомир: ЖДТУ, 2014. – №3 (69). – С. 69-81 (0,98 друк. арк.).

4. Момонт Т.В. Диверсифікація діяльності суб'єктів господарювання: теоретичний аспект [Текст] / Т.В. Момонт // Вісник Житомирського державного технологічного університету / Серія: Економічні науки. – Житомир: ЖДТУ, 2014. – №4 (70). – С.164-173 (0,96 друк. арк.).

5. Момонт Т.В. Особливості обліку грошових коштів на підприємствах сфери туризму [Текст] / Т.В. Момонт // Вісник Київського інституту бізнесу та технологій: Збірник наукових праць. – Київ: Вид-во ПВНЗ «КІБІТ», 2014. – №3 (25). – С. 65-70 (0,73 друк. арк.).

6. Момонт Т.В. Облікова політика туристичного підприємства: теоретичний аспект [Текст] / Т.В. Момонт // Вісник Київського інституту бізнесу та технологій: Збірник наукових праць. – Київ: Вид-во ПВНЗ «КІБІТ», 2014. – №1 (23). – С. 81-89 (0,98 друк. арк.).

7. Момонт Т.В. Визначення алгоритму побудови фінансового, податкового та управлінського обліків на туристичних підприємствах [Текст] / Т.В. Момонт // Вісник Київського інституту бізнесу та технологій: Збірник наукових праць – Київ: Вид-во ПВНЗ «КІБІТ», 2015. – №1 (26). – С. 64-69 (0,87 друк. арк.).

8. Момонт Т.В. Оптимізація процесу організації обліку на підприємствах туристичної індустрії в умовах диверсифікації [Текст] / Т.В. Момонт // Вісник Національного університету водного господарства та природокористування / Серія: Економіка. – Рівне, 2014. – №4 (68). – С. 240-250 (0,62 друк. арк.).

9. Момонт Т.В. Визначення необхідності трансформації управлінської звітності за умови диверсифікації діяльності підприємств туристичної індустрії [Електронний ресурс] / Т.В. Момонт // Економіка. Управління. Інновації. – 2015. – № 1. – Режим доступу:http://nbuv.gov.ua/j-pdf/eui_2015_1_24.pdf (0,67 друк. арк.).

Матеріали конференцій:

10. Момонт Т.В. Проблеми фінансування туристичної індустрії [Текст] / Т.В. Момонт // Соціально-економічні проблеми реформування українського суспільства: збірник наукових праць за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції ЖДУ імені Івана Франка (м. Житомир, 16-17 листопада 2006 р.). / за заг. ред. Данилишина Б.М. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2006. – С. 135-137 (0,22 друк. арк.).

11. Момонт Т.В. Ринок туристичних послуг на Україні: проблеми та перспективи розвитку в умовах інтеграції в європейське суспільство [Текст] / Т.В. Момонт // Молодь і освіта. Європейський вибір: матеріали науково-практичної конференції (м. Житомир, 16 березня 2007 р.). – Житомир, 2007. – С. 79-81 (0,16 друк. арк.).

12. Момонт Т.В. Розробка та реалізація туристичного продукту [Текст] / Т.В. Момонт // Актуальні проблеми, сучасний стан та перспективи розвитку індустрії туризму в Україні: матеріали першої міжнародної науково-практичної конференції (м. Житомир, 4-5 жовтня 2007 р.). / за ред. Саух І.В. – Житомир: Вид-во ЖФ КІБІТ, 2007. – С. 75-76 (0,18 друк. арк.).

13. Момонт Т.В. Конкурентоспроможність туристичного продукту в умовах глобалізації [Текст] / Т.В. Момонт // Конкурентоспроможність в умовах глобалізації: реалії, проблеми та перспективи: матеріали першої міжнародної науково-практичної

конференції (м. Житомир, 26-27 квітня 2007 р.). / за ред. Романенко О.В. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2007. – С. 148-150 (0,22 друк. арк.).

14. Момонт Т.В. Особливості формування ринку конкурентоздатних туристичних послуг [Текст] / Т.В. Момонт // Конкурентоспроможність в умовах глобалізації: реалії, проблеми та перспективи: матеріали третьої міжнародної науково-практичної конференції (м. Житомир, 4-5 червня 2009 р.). / за ред. Саух І.В. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. – С. 229-231 (0,28 друк. арк.).

15. Момонт Т.В. Основні чинники, що впливають на розвиток конкурентоздатної індустрії туризму [Текст] / Т.В. Момонт // Актуальні проблеми, сучасний стан та перспективи розвитку індустрії туризму в Україні та Польщі: матеріали четвертої міжнародної науково-практичної конференції (м. Житомир, 30 вересня – 1 жовтня 2010 р.). / за ред. Саух І.В. – Житомир: Вид-во ЖФ КІБІТ, 2010. – С. 21-24 (0,36 друк. арк.).

16. Момонт Т.В. Функції туризму в суспільстві [Текст] / Т.В. Момонт // Актуальні проблеми, сучасний стан та перспективи розвитку індустрії туризму в Україні та Польщі: матеріали шостої міжнародної науково-практичної конференції (м. Житомир, 25-26 жовтня 2012 р.). / за ред. Саух І.В. – Житомир: Вид-во ЖФ КІБІТ, 2012. – С. 115-118 (0,35 друк. арк.).

17. Момонт Т.В. Інфотур як складова ринку туристичних послуг [Текст] / Т.В. Момонт // Географія, економіка і туризм: національний та міжнародний досвід: матеріали VII міжнародної наукової конференції (м. Львів-Тернопіль, 4-6 жовтня 2013 р.). – Львів, 2013. – С. 314-316 (0,14 друк. арк.).

18. Момонт Т.В. Дефініція термінів «ринок» та «туристична послуга» як базових категоріальних понять ринку туристичних послуг [Текст] / Т.В. Момонт // Конкурентоспроможність в умовах глобалізації: реалії, проблеми та перспективи: матеріали сьомої міжнародної науково-практичної конференції (м. Житомир, 23-24 квітня 2013 р.). / за ред. Саух І.В. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2013. – С. 79-81 (0,29 друк. арк.).

19. Момонт Т.В. Туристичний збір як джерело фінансування туристичного розвитку регіону [Текст] / Т.В. Момонт // Актуальні проблеми, сучасний стан та перспективи розвитку індустрії туризму в Україні та Польщі: матеріали сьомої міжнародної науково-практичної конференції (м. Житомир, 25-26 жовтня 2012 р.). / за ред. Саух І.В. – Житомир: Вид-во ЖФ КІБІТ, 2013. – С. 28-31 (0,41 друк. арк.).

20. Момонт Т.В. Баланс попиту та пропозиції на туристичний продукт [Текст] / Т.В. Момонт // Туристичний та готельно-ресторанний бізнес в Україні: проблеми розвитку та регулювання: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Черкаси, 21-22 березня 2013 р.) у 2- томах / М-во освіти і науки України, Черкас. держ. технол. ун-т. – Т.1 – Черкаси: Видавець Чабаненко Ю.А., 2013. – С. 277-281 (0,23 друк. арк.).

21. Момонт Т.В. Особливості організації документообороту як невід'ємної складової забезпечення конкурентоздатності підприємств індустрії туризму [Текст] / Т.В. Момонт // Конкурентоспроможність в умовах глобалізації: реалії, проблеми та перспективи: матеріали восьмої міжнародної науково-практичної конференції (м. Житомир, 17-18 травня 2014 р.). – Житомир, 2014. – С. 81-85 (0,53 друк. арк.).

22. Момонт Т.В. Структура податкового навантаження підприємств туристичного сектору [Текст] / Т.В. Момонт // Актуальні проблеми, сучасний стан та перспективи розвитку індустрії туризму в Україні: Матеріали восьмої міжнародної науково-практичної конференції (м. Житомир, 30-31 жовтня 2014 р.). / за ред. Саух І.В. – Житомир: Вид-во ЖФ КІБІТ, 2014. – С. 107-109 (0,34 друк. арк.).

23. Момонт Т.В. Аутсорсинг бухгалтерського обліку на підприємствах туристичної індустрії [Електронний ресурс] / Т.В. Момонт // Всеукраїнська науково-практична on-line конференція аспірантів, молодих учених та студентів «Інновації в економіці». – Житомир, 2014. – С. 241-242. – Режим доступу: <http://eztuir.ztu.edu.ua/7988/1/%D0%9C%D0%BE%D0%BC%D0%BE%D0%BD%D1%82.pdf> (0,25 друк. арк.).

24. Момонт Т.В. Визначення особливостей організації та ведення бухгалтерського обліку туристичними підприємствами в контексті диверсифікації їх діяльності [Текст] / Т.В. Момонт // Актуальні проблеми, сучасний стан та перспективи розвитку індустрії туризму в Україні: матеріали дев'ятої міжнародної науково-практичної конференції (м. Житомир, 22-23 жовтня 2015 р.). / за ред. Саух І.В. – Житомир: Вид-во ЖФ КІБІТ, 2015. – С. 78-82 (0,67 друк. арк.).

25. Момонт Т.В. Елементи модернізації бухгалтерського обліку підприємств туристичної сфери шляхом уніфікації облікових рахунків [Текст] / Т.В. Момонт // Розвиток бухгалтерського обліку: теорія, професія, міжпредметні зв'язки: матеріали ІХ міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої пам'яті професора Г.Г. Кірейцева (м. Київ, 26 лютого 2015 р.). – К.: Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки», 2015. – С. 525-529 (0,32 друк. арк.).

26. Момонт Т.В. Обґрунтування необхідності проведення перепідготовки працівників облікового апарату туристичних підприємств у відповідності до професійних стандартів сфери інформаційних технологій [Текст] / Т.В. Момонт // Сучасні напрямки теоретичних та практичних досліджень в економічній науці: матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції економічного спрямування (м. Тернопіль, 27 лютого 2015 р.). – Тернопіль, 2015. – С. 51-53 (0,17 друк. арк.).

27. Момонт Т.В. Створення інтернет-магазину як форма прояву процесу диверсифікації діяльності суб'єктів туристичного бізнесу [Текст] / Т.В. Момонт // Конкурентоспроможність в умовах глобалізації: реалії, проблеми та перспективи: матеріали дев'ятої міжнародної науково-практичної конференції (м. Житомир, 14-15 травня 2015 р.). / за ред. Саух І.В. – Житомир: Вид-во ЖФ КІБІТ, 2015. – С. 72-73 (0,33 друк. арк.).

28. Момонт Т.В. Управлінський облік як складова процесу управління потенціалом туристичного підприємства [Текст] / Т.В. Момонт // Туристичний та готельно-ресторанний бізнес в Україні: проблеми розвитку та регулювання: матеріали ІV Міжнародної ювілейної до 55-річчя ЧДТУ науково-практичної конференції (м. Черкаси, 26-27 березня 2015 р.) у 2- томах / М-во освіти і науки України, Черкас. держ. технол. ун-т. – Т.1 – Черкаси: Видавець Чабаненко Ю.А., 2015. – С. 224-227 (0,19 друк. арк.).

Інші публікації:

29. Момонт Т.В. Основні засади функціонування ринку туристичних послуг [Електронний ресурс] / Т.В. Момонт // Економіка. Управління. Інновації. – Житомир: Житомирський держ. ун-т ім. І. Франка МОН України, 2009. – №1 (1). – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/eui_2009_1_14.pdf (0,40 друк. арк.).

30. Момонт Т.В. Особливості формування ринку конкурентоздатних туристичних послуг [Електронний ресурс] / Т.В. Момонт // Економіка. Управління. Інновації. – Житомир: Житомирський держ. ун-т ім. І. Франка МОН України, 2009. – №2 (2). – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/eui_2009_2_26.pdf (0,31 друк. арк.).

31. Момонт Т.В. Основні фактори розвитку ринку туристичних послуг [Електронний ресурс] / Т.В. Момонт // Економіка. Управління. Інновації. – Житомир: Житомирський держ. ун-т ім. І. Франка МОН України, 2012. – №1. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/eui_2012_1_35.pdf (0,32 друк. арк.).

32. Момонт Т.В. Особливості складання робочого плану рахунків туристичними підприємствами [Електронний ресурс] / Т.В. Момонт // Економіка. Управління. Інновації. – Житомир: Житомирський держ. ун-т ім. І. Франка МОН України, 2014. – №1 (14). – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/eui_2014_1_73.pdf (0,21 друк. арк.).

АНОТАЦІЯ

Момонт Т.В. Методика та організація бухгалтерського обліку в умовах диверсифікації діяльності суб'єктів туристичної індустрії. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності). – Житомирський державний технологічний університет Міністерства освіти і науки України, Житомир, 2016.

Дисертація присвячена обґрунтуванню і розробці організаційно-методичних рекомендацій з удосконалення бухгалтерського обліку в умовах диверсифікації діяльності суб'єктів туристичної індустрії. Уточнено понятійний апарат, що дало змогу визначити особливості методики та організації обліку на туристичних підприємствах в умовах диверсифікації їх діяльності.

Удосконалено організаційні положення бухгалтерського обліку на туристичних підприємствах в умовах диверсифікації їх діяльності в частині уточнення змісту елементів облікової політики, визначення оперативних та стратегічних заходів організації обліку.

Розроблено методику облікового відображення диверсифікаційних заходів на туристичних підприємствах та удосконалено організацію аналітичного обліку доходів та витрат, що виникають при їх здійсненні. Розроблено форми внутрішньої звітності щодо основних напрямів диверсифікації діяльності для задоволення інформаційних потреб управлінського персоналу. Обґрунтовано порядок оцінки потенціалу диверсифікації діяльності туристичного підприємства.

Ключові слова: диверсифікація, туристичний продукт, туристична індустрія, бухгалтерський облік, організація бухгалтерського обліку.

АННОТАЦИЯ

Момонт Т.В. Методика и организация бухгалтерского учета в условиях диверсификации деятельности субъектов туристической индустрии. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.09 – бухгалтерский учет, анализ и аудит (по видам экономической деятельности). – Житомирский государственный технологический университет Министерства образования и науки Украины, Житомир, 2016.

Диссертация посвящена обоснованию и разработке организационно-методических рекомендаций по совершенствованию бухгалтерского учета в условиях диверсификации деятельности субъектов туристической индустрии.

Объектом исследования является процесс организации и ведения бухгалтерского учета предприятиями сферы туризма в условиях применения процесса диверсификации деятельности субъектов туристической индустрии с целью стабилизации их конкурентоспособности.

Предметом исследования является комплекс теоретических, методических и практических положений бухгалтерского учета субъектов туристической индустрии в условиях диверсификации.

Предложено под туристической услугой понимать комплекс действий субъектов туристической отрасли, направленных на удовлетворение потребностей потребителя (туриста), а туристический продукт следует определять как совокупность вещественных (предметов потребления) и невещественных (в форме услуги) потребительских стоимостей, необходимых для удовлетворения потребностей туристов, возникающих во время путешествия. Указанные определения туристического продукта и услуги позволили обосновать присущие туристической индустрии специфические черты и выявленные на их основе особенности учётного отражения туристической деятельности.

Доказано, что диверсификацию следует рассматривать как средство для повышения эффективности деятельности предприятия, т.е. установление и укрепление долгосрочной позиции предприятия на рынке, что предполагает анализ системы экономических рисков с целью обеспечения экономической безопасности и конкурентоспособности предприятия. С целью расширения экономического содержания и определения возможной формы применения диверсификации среди предприятий туристической индустрии систематизированы классификационные признаки диверсификационных процессов по направлениям (концентрическая, вертикальная, горизонтальная, корпоративная), методам (внешняя, внутренняя), целям (оперативная, стратегическая).

Обоснована необходимость применения предприятиями туристической сферы Программы диверсификации деятельности туристического предприятия и предложена её структура. В разделе «Организация учета» данного документа раскрыты оперативные (изменение подходов к организации аналитического учета доходов и расходов деятельности; разработка внутренней отчетности в период осуществления диверсификации деятельности) и стратегические (изменение формы организации бухгалтерского учета; изменение или корректировка формы ведения

бухгалтерского учета; изменение организационной структуры бухгалтерской службы) мероприятия, реализующиеся в сфере бухгалтерского учета.

Уточнено содержание элементов учетной политики туроператора в условиях диверсификации его деятельности в разрезе составляющих: организационная (выбор формы организации учета); методическая (порядок отнесения расходов, связанных с диверсификацией деятельности, порядок распределения общепроизводственных расходов между объектами учета затрат); технологическая (выбор формы ведения учета; рабочий план счетов, формы внутренней отчетности).

Разработана методика учетного отражения диверсификационных мероприятий на туристических предприятиях и усовершенствована организация аналитического учета доходов и расходов, возникающих при их осуществлении. В основу последнего положена фасетная модель интерпретации аналитических счетов, предусматривающая использование четырех фасетов (Ф1 «Диверсификация», Ф2 «Продукт / услуга», Ф3 «Фаза жизненного цикла», Ф4 «Пути реализации»).

Обобщен порядок отражения формирования расходов в ходе разработки и внедрения нового туристического продукта - эко-строительного тура. Обоснована необходимость формирования себестоимости эко-дома, строящегося в рамках нового туристического проекта, на счете 39 «Расходы будущих периодов». Все другие расходы, понесенные в ходе реализации эко-строительного тура, целесообразно отражать на аналитическом счете 23 / ф1 («Дополнительное производство в условиях диверсификации»), открытого по фасету Ф1 «Диверсификация». Обоснована целесообразность накопления информации о производстве продукции, производимой в соответствии с планом диверсификации деятельности, однако не относится к туристическому продукту, на отдельном счете 29 «Диверсифицированное производство».

Разработаны формы внутренней отчетности (ДТД 1 «Отчет о финансовых результатах для целей управления», ДТД 2 «Отчет об источниках поступления денежных средств и пути их расходования», ДТД 3 «Отчет о составе операционных расходов», ДТД 4 «Отчет о доходах и расходах туристического предприятия» и ДТД 5 «Отчет о туристическом продукте по фазам жизненного цикла») по основным направлениям диверсификации деятельности для удовлетворения информационных потребностей управленческого персонала.

Обоснован порядок оценки потенциала диверсификации деятельности туристического предприятия, основанный на расчете возможностей предприятия реализовывать новые туристические продукты с помощью имеющихся операционных ресурсов. Представлены определения эффективности процессов диверсификации деятельности туристического предприятия в различных сферах (экономической, экологической, социальной) и доказано, что именно их суммарное воздействие позволяет определить степень эффективности диверсификации деятельности туристического предприятия при условии обеспечения действенности диверсификации путем соблюдения четких этапов ее организации.

Ключевые слова: диверсификация, туристический продукт, туристическая индустрия, бухгалтерский учет, организация бухгалтерского учета.

ANNOTATION**Momont T.V. Methodology and organization of accounting in terms of diversification of tourist industry. – Manuscript.**

Thesis for obtaining the scientific degree of Candidate of Economic Sciences on specialty 08.00.09 – Accounting, Analysis and Auditing (by the types of economic activity). – Zhytomyr State Technological University of Ministry of Education and Science of Ukraine, Zhytomyr, 2016.

The thesis is devoted to the substantiation and development of organizational and methodological recommendations to improve accounting in terms of diversification of tourist industry. Clarified the conceptual apparatus that made it possible to define the features and methods of accounting on tourist enterprises of diversifying their activities.

The accounting organizational provisions for tourism enterprises in terms of diversification of their activities were improved in terms of clarifying the content elements of accounting policy, the definition of operational and strategic measures of accounting.

The method of displaying an action on diversification of tourist enterprises and improved organization of analytical accounting of revenues and expenses that arise in their implementation. Developed forms of internal reporting on key areas of diversification to meet the information needs of management personnel. Grounded order assess the potential diversification of tourism enterprises.

Keywords: diversification, tourism product, tourist industry, accounting, organization of accounting.

Підписано до друку 14.03.2016 р. Формат 60x90 1/16.

Папір друкарський. Друк офсетний.

Гарнітура Times New Roman. Ум. друк. арк. 0,9

Тираж 100. Замовлення № 700.

Віддруковано з готових оригіналів-макетів автора
у Житомирському державному технологічному університеті
вул. Черняхівського, 103, м. Житомир, 10005

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи
ЖТ № 08 від 26.03.2004 р.